

โครงสร้างของธนาคารพาณิชย์และมาตรการการควบคุมของธนาคารกลาง

บทนี้ประกอบด้วยสาระสำคัญ ๓ ส่วน ส่วนแรกกล่าวถึงลักษณะการดำเนินงานทั่วไปของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ส่วนที่สองกล่าวถึงมาตรการของนโยบายการเงินที่ใช้กำกับธนาคารพาณิชย์ และตอนที่สามกล่าวถึงโครงสร้างของธนาคารพาณิชย์

๒.๑ ลักษณะการดำเนินงานโดยทั่วไป

หน้าที่ที่สำคัญของธนาคารมีอยู่ ๒ ประการคือ การรับฝากเงินและการให้กู้ยืมเงินตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒) ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้บัญญัติไว้ว่า "การธนาคารพาณิชย์หมายความว่า การประกอบธุรกิจประเภทรับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ และใช้ประโยชน์เงินนั้นในทางหนึ่งหรือหลายทาง เช่น (ก) ให้กู้ยืมเงิน (ข) ซื้อ ขายหรือเก็บเงินตามตั๋วแลกเงิน หรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด (ค) ซื้อหรือขายเงินปรรวรรคต่างประเทศ ทั้งนี้จะประกอบธุรกิจประเภทอื่นอันเป็นประเภทที่ธนาคารพึงกระทำหรือไม่ก็ตาม"

การดำเนินงานด้านการระดมทุนและนำเงินทุนไปใช้ประโยชน์ของธนาคารพาณิชย์นั้นในปัจจุบันได้ดำเนินงานหลายรูปแบบ และเป็นไปอย่างสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นทุกที ธนาคารที่มีขนาดใหญ่และมีเงินทุนสูงจึงต้องระดมเทคโนโลยีทันสมัยเข้ามาช่วยในการดำเนินงานด้วย ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันระหว่างธนาคารพาณิชย์ด้วยกัน แต่ในเมื่อสินค้าที่ธนาคารแต่ละธนาคารมีนั้นเหมือนกัน การแข่งขันจึงเป็นการแข่งขันในด้านการบริการหรือการโฆษณามากกว่า สำหรับในกรณีของไทย นอกจากการแข่งขันด้านนี้แล้ว ยังมีการตกลงกันอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในระหว่างธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ อีกด้วย ลักษณะดังกล่าวนี้ ทำให้ได้ข้อสรุปว่า ระบบธนาคารพาณิชย์ของไทยมีโครงสร้างแบบตลาดผู้ขายน้อยราย (oligopolistic structure) เพราะ

เกิดจากการรวมตัวของระบบธนาคารที่มีการกระจุกตัวสูง มีหน่วยงานสาขากว้างขวาง ทั้งยังมีข้อ
ตกลงซึ่งกันและกันด้วย^๑

สำหรับด้านการจัดสินทรัพย์และหนี้สินนั้นด้านแหล่งที่มาของเงินทุน เงินฝากจะเป็นแหล่ง
ที่มาที่มากที่สุดโดยเงินฝากประจำเป็นประ เภทซึ่งมีปริมาณการฝากมากที่สุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ
๗๐ ของเงินฝากทั้งหมด เนื่องจากในประเทศไทยยังไม่นิยมการใช้เช็ค อันเกิดจากการเปิดบัญชี
ประเภทกระแสรายวันกันมากนักและ เงินฝากประจำเองมีอัตราดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทนต่อผู้ฝากได้
ทั้งยังสามารถถอนออกก่อนกำหนดได้ด้วย แต่จะได้ดอกเบี้ยตามอัตราในอัตราที่ลดลง

ส่วนด้านการใช้เงินทุนนั้น เนื่องจากผู้กู้ยืมในประเทศไทยยังไม่ใช่นักลงทุนที่มีโครงการ
(project) ลงทุนเป็นขั้นตอนอย่างแน่ชัด การกู้ยืมในรูปแบบของเงินกู้ ที่มีกำหนดเวลาแน่นอน
(Term Loan) จึงมีน้อย การกู้จำนวนมากอยู่ในรูปแบบของ การเบิกเกินบัญชี (Overdraft)
กันเป็นส่วนใหญ่ ดังที่ปรากฏว่าในช่วงปี ๒๕๐๘-๒๕๒๓ การเบิกเกินบัญชีมีสัดส่วนเฉลี่ยประมาณ
ร้อยละ ๗๕ ของเงินให้กู้และเบิกเกินบัญชี^๒ โดยการให้กู้และเบิกเกินบัญชีนี้ธนาคารมักจะให้กู้
แก่ร้านค้าส่ง ค้าปลีก และอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่

สำหรับด้านสินเชื่อเกษตรกร ภายหลังจากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเริ่มกำหนด "เป้าหมาย
สินเชื่อทางการเกษตร" สำหรับธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติ โดยที่ธนาคารพาณิชย์อาจจะปล่อยให้กู้แก่
เกษตรกรโดยตรง หรือผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป้าหมายถูกกำหนดขึ้น
เป็นรายปีในสภาพปัจจุบันกำหนดให้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๓ ของยอดเงินฝากธนาคารเป็นสินเชื่อเกษตรกร
ทำให้ปริมาณสินเชื่อด้านนี้เพิ่มสูงขึ้นบ้าง*

^๑Supoj Rojanapiboonstit, Bank Competition in Thailand (Faculty of Economics, Thammasat University, 1976) P. ๔๓.

^๒เริงชัย มระระกานนท์, การเงินและการธนาคารในประเทศไทย พร้อมด้วยภาคทฤษฎี (กรุงเทพ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑), หน้า ๑๔๘

*สนใจอาจจะดูรายละเอียดได้ใน Direk . Patmasiriwat, Credit Expansion for Rural Poor Areas, (TURA Monograph Report, Bangkok. 1980)

อึ้งจากการพิจารณาถึงการขยายตัวของธนาคารพาณิชย์พบว่า ธนาคารพาณิชย์ได้ขยายตัว ออกไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านปริมาณสินเชื่อ จำนวนผู้ใช้บริการและจำนวนสาขาของธนาคาร แต่ การขยายตัวดังกล่าว เป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะในด้านการขยายสาขาธนาคารการกระจายใน ระหว่างจังหวัดต่าง ๆ จะไม่เท่าเทียมกัน^๑ เพราะในการขยายสาขาของธนาคารนั้น มักจะคำนึงถึง โอกาสในการแสวงหารายได้ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นหรือแต่ละจังหวัดจะมีระดับต่างกันไป^๒

๒.๒ มาตรการควบคุมธนาคารพาณิชย์

ธนาคารพาณิชย์ แม้ว่าจะจะเป็นธุรกิจเอกชน แต่ธนาคารพาณิชย์มีลักษณะสำคัญอันแตกต่าง จากธุรกิจทั่วไปคือ เป็นธุรกิจที่อาศัยเงินจากผู้อื่นมาก (มี debt/equity ratio สูง) ดังนั้นธนาคาร พาณิชย์จึงเป็นสถาบันสำคัญที่จะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจได้มาก และเป็นแหล่งสำคัญ ในการระดมเงินออมของประเทศ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีหน่วยงานของรัฐกำกับให้การดำเนินงาน สอดคล้องกับสภาพความต้องการและความจำเป็นของเศรษฐกิจส่วนรวม

สำหรับกรณีของประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นสถาบันสำคัญในการกำกับ ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่นบางประเภท เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการกำกับโดยตรงมีอย่าง น้อย ๔ ประการด้วยกันคือ

^๑Kanitta. M. Meesook. Commercial Banks in Thailand: A Regional Analysis (Department of Economic Research, Bank of Thailand, 1976); 8 and Direk Patmasiriwat. Credit Expansion for Rural Poor Areas (Unpublished, The National Institute of Development Administration Submitted to the National Economic and Social Development Board. 1981)

^๒นิมิตร นนทพันธุ์ชาวาทย์, "กลยุทธ์ในการระดมเงินทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ" ในสื่อชัย จุลาลัย, มิ่งสรรพ์ สันติกาญจน์, บรรณาธิการ. เศรษฐกิจไทย : อดีตและอนาคต (กรุงเทพฯ : บางกอกการพิมพ์, ๒๕๒๔)

ก. มาตรการการเปลี่ยนแปลง "สัดส่วน" บางประเภท อันได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๕, พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้แก่

(๑) เปลี่ยนแปลงปริมาณเงินสดสำรองตามกฎหมาย (legal cash reserve requirement) เมื่อเทียบกับปริมาณเงินฝาก วิธีนี้อยู่ในอำนาจโดยตรงของธนาคารกลาง และจะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติโดยไม่ล่าช้า (no lag) นอกจากนั้นยังมีผลในด้าน "การประกาศ" (announcement effect) อย่างไรก็ตาม มาตรการนี้มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ก. ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ดำรงสำรองส่วนเกินอยู่แล้ว มาตรการนี้อาจจะไม่มีผล ข. มาตรการที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้บ่อย ๆ^๑

- (๒) การเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนสินทรัพย์เสี่ยงต่อ เงินกองทุน
- (๓) การกำหนดอัตราส่วนสินทรัพย์บางชนิด^๒ (specified asset) ต่อเงินกองทุน
- (๔) การกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยขั้นสูงสำหรับเงินฝาก และ เงินให้กู้
- (๕) การกำหนดสัดส่วน เงินให้กู้ต่อลูกค้าหนึ่งราย

(๖) การตรวจสอบบัญชีของธนาคารพาณิชย์ วิธีการนี้ "มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงฐานะและการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์นั้น ๆ ว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มั่นคง ปลอดภัย สามารถให้ความคุ้มครองแก่ผู้ฝากเงิน และเจ้าหน้าที่ของธนาคารได้เพียงใด ทั้งนี้โดยการประเมินราคาสินทรัพย์ของธนาคารพิสูจน์หนี้สิน ความเพียงพอของเงินกองทุน ความสามารถในการหารายได้ ความสามารถในการจัดการความเจริญก้าวหน้าในอนาคต รวมทั้งตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายและข้อแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทยด้วย"^๓

^๑ สุรักษ์ บุญนาค, วนิ จุงสิริวัฒน์, การเงินและการธนาคาร (กรุงเทพฯ:บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๐), หน้า ๑๔๓-๑๔๔ และ H.G. Johnson, Macroeconomics and Monetary Theory (Chicago: Publishing Company, 1972)

^๒ ได้แก่สินทรัพย์สภาพคล่องบางชนิดเช่น เงินสด เงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เงินฝากสุทธิที่ธนาคารพาณิชย์อื่น หลักทรัพย์รัฐบาลไทย ที่ปราศจากภาวะผูกพัน ทุนกู้หรือพันธบัตรที่กระทรวงการคลังค้ำประกัน ตันเงินและดอกเบี้ยและปราศจากภาวะผูกพัน เป็นต้น

^๓ ประวัติและการดำเนินงานของธนาคารแห่งประเทศไทย, หนังสือที่ระลึกครบรอบ ๓๐ ปี (กรุงเทพฯ:ทางทูลส่วนจำกัด ศิวพร, ๒๕๑๕), หน้า ๖๒๖๓

๔

ข. มาตรการในด้านการรับช่วงซื้อลด และการอนุญาตให้เปิดสาขาใหญ่ จุดมุ่งหมายของการรับช่วงซื้อลดก็คือ การแก้ปัญหาเศรษฐกิจในภาวะการณ์ต่าง ๆ ส่วนการอนุญาตเรื่องการขยายสาขานั้น มีประโยชน์ในด้านการขยายสาขาไปสู่ชนบทเพื่อกระจายเงินกู้ไปสู่ส่วนภูมิภาคให้มากขึ้น เช่นในปี ๒๕๑๘ ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดว่าธนาคารพาณิชย์จะขยายสาขาไปยังท้องถิ่นต่าง ๆ ได้ต่อเมื่อ ในท้องถิ่นนั้นกู้ยืม เท่ากับ ร้อยละ ๖๐ ของเงินฝาก ยิ่งกว่านั้นในร้อยละ ๖๐ นี้ หนึ่งในสามต้องเป็นเงินให้ภาคเกษตรกรรม มาตรการนี้ได้คาดกันว่า จะมีผลอย่างสำคัญในการเปลี่ยนการไหลด้านทรัพยากรจากชนบทสู่เมืองได้

ค. การชักชวนขอความช่วยเหลือ (moral suasion) หมายถึงการที่ธนาคารกลาง ซึ่งก็คือธนาคารแห่งประเทศไทยขอร้องธนาคารพาณิชย์ด้วยวาจา แทนการใช้มาตรการอื่น เพื่อให้ดำเนินนโยบายเครดิตตามแนวทางที่ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องการ

ง. มาตรการ Selective Credit Control คือมาตรการที่ธนาคารกลางกำหนดให้สินเชื่อบางชนิด เช่น สินเชื่อเกษตร ที่ทางธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมนั้น อยู่ในปริมาณที่กำหนด ทั้งนี้เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นแหล่งระดมเงินทุนที่สำคัญนั้น ได้มีส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยเฉพาะในด้านการกระจายความ เป็นธรรมด้านเศรษฐกิจซึ่งปัจจุบันยังมีความเหลื่อมล้ำอยู่มาก

นอกจากนี้ยังมีมาตรการที่จะมีผลกระทบต่อปริมาณเงินและอัตราดอกเบี้ยอื่นอีก ๒ มาตรการ อันได้แก่

ก. การรับซื้อพันธบัตรรัฐบาลในกรณีที่รัฐบาลทำงบประมาณขาดดุล ซึ่งจะเท่ากับเป็นการฉีดเงินตราเข้าไปในระบบเศรษฐกิจ

ข. การแทรกแซงของธนาคารแห่งประเทศไทย ในตลาดรับซื้อคืน (repurchase market) ซึ่งมีผลต่ออัตราดอกเบี้ย

จากมาตรการที่กล่าวมา สรุปโดยสังเขปในตารางต่อไปนี้

ผู้ใช้มาตรการ	กฎหมาย	เครื่องมือที่ใช้บังคับ
ธนาคารแห่งประเทศไทย	พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๒	<p>(๑) อัตราส่วนเงินสดสำรองต่อเงินฝากทั้งหมด (ปี ๒๕๒๒ กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗ : เป็นเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒, เป็นเงินสดที่ธนาคารพาณิชย์ไม่เกินร้อยละ ๒.๕ นอกนั้นอาจถือหลักทรัพย์รัฐบาลไทยได้แต่ต้องไม่เกินร้อยละ ๒.๕)</p> <p>(๒) อัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง (กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๘.๕)</p> <p>(๓) อัตราส่วนสินทรัพย์สภาพคล่องต่อเงินฝากและหรือเงินกู้ยืมทั้งหมดหรือแต่ละประเภท (อัตราที่กำหนดจะต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๕ และไม่เกินร้อยละ ๕๐)</p> <p>(๔) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดของเงินฝากและเงินให้กู้ (ปี ๒๕๒๔ ได้กำหนดอัตราไว้ดังนี้เงินฝากเผื่อเรียกและเงินฝากประจำระยะเวลาไม่ถึง ๓ เดือน ไม่จ่ายดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ อัตราดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ ๔ ต่อปีเงินฝากประจำระยะเวลา ๓ เดือน ๖ เดือน อัตราดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ ๔ ต่อปี</p>

ผู้ใช้มาตรการ	กฎหมาย	เครื่องมือที่ใช้บังคับ
<p>ธนาคารแห่งประเทศไทย และ กระทรวงการคลัง</p> <p>ธนาคารแห่งประเทศไทย</p>	<p>พระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ และพระราช บัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๕</p> <p>พระราชบัญญัติธนาคารแห่ง ประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๕</p>	<p>เงินฝากประจำ ระยะเวลา ๖ เดือน ๑๒ เดือน อัตราดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ ๑๑ ต่อปี</p> <p>เงินฝากประจำ ระยะเวลา ๑-๓ ปี อัตราดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ ๑๓ ต่อปี</p> <p>เงินฝากประจำ ระยะเวลา ๓-๕ ปี อัตราดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ ๑๔ ต่อปี</p> <p>เงินฝากประจำระยะเวลา ๕ ปีขึ้นไป อัตราดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ ๑๕ ต่อปี</p> <p>เงินให้กู้ อัตราดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ ๑๔</p> <p>(๕) การให้กู้ยืมจำนวนสูงสุดต่อราย (กำหนดไว้ไม่เกินร้อยละ ๒๕ ของเงิน กองทุน)</p> <p>(๖) การตรวจสอบบัญชีของธนาคาร พาณิชย์</p> <p>(๗) อัตราแลกเปลี่ยน</p> <p>(๘) การรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงิน</p> <p>(๙) เงื่อนไขในการขยายสาขา</p> <p>(๑๐) การชักชวนขอความช่วยเหลือ</p>

๒.๓ โครงสร้างธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

แบ่งการพิจารณาออกเป็น ๒ ส่วนดังนี้

(ก) จำนวนและสาขาของธนาคารพาณิชย์

สำนักงานธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยรวมทั้งสำนักงานใหญ่มีจำนวนทั้งสิ้น ๑,๕๕๖ แห่ง เป็นสำนักงานในเขตกรุงเทพมหานคร ๔๘๗ แห่ง สาขาในส่วนภูมิภาค ๑,๐๖๙ แห่ง ส่วนสาขาของธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ ๑๕ แห่ง^๑

(ข) การกระจุกตัวในระบบธนาคารพาณิชย์ของไทย

จากวิวัฒนาการของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย จะเห็นได้ว่ามีลักษณะของการก่อตั้งที่แตกต่างกัน กล่าวคือ บางธนาคารตั้งขึ้นโดยทุนที่ดำเนินงานมาก บางธนาคารมีทุนน้อย บางธนาคารดำเนินงานโดยชาวต่างประเทศก่อน บางธนาคารดำเนินงานโดยคนไทยเอง แต่ถ้าจะกล่าวถึงโดยส่วนใหญ่แล้ว การธนาคารพาณิชย์ของไทยได้ถูกดำเนินงานโดยระบบครอบครัว ไม่ว่าจะ เป็นในอดีตหรือปัจจุบัน

^๑ รายงานเศรษฐกิจธนาคารกรุงเทพ, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๓, มีนาคม, ๒๕๒๕.

เมื่อธนาคารพาณิชย์เติบโตไปพร้อมกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น ธนาคารขยายสาขาของตนออกไปตามจังหวัดซึ่งสามารถจะระดมเงินออมจากประชาชนได้มาก โดยเฉพาะธนาคารที่มีขนาดใหญ่จะสามารถดึงดูดเงินออมแล้วนำเงินนั้นไปลงทุนในกิจการต่าง ๆ ได้ จากลักษณะดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ธนาคารที่มีขนาดใหญ่และขนาดกลางมีคุณภาพมากกว่าธนาคารที่มีขนาดเล็ก และจากการเปรียบเทียบโดยใช้อัตราส่วนของปริมาณเงินฝาก, ปริมาณรายได้สุทธิต่อพนักงาน ๑ คน หรืออัตราส่วนของเงินฝาก, รายได้สุทธิต่อค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานจะพบว่าธนาคารที่มีขนาดเล็ก^๑ มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานต่ำกว่าทั้งสิ้น^๒ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะธนาคารพาณิชย์ที่มีขนาดใหญ่มีประหยัดต่อขนาด (economy of scale) ได้มากกว่า แต่ถ้าเปรียบเทียบระหว่างธนาคารขนาดใหญ่กับขนาดกลางได้มีผู้วิเคราะห์ไว้ว่า ธนาคารตลาดกลางมีประสิทธิภาพสูงเพียงพออยู่แล้วไม่จำเป็นในด้านการลดต้นทุน (cost reduction) และการใช้แรงงานให้เป็นประโยชน์^๓ ถึงกระนั้นอาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า ระบบธนาคารพาณิชย์ของไทยมีลักษณะกระจุกตัวเกิดขึ้นแล้ว

จากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการกระจุกตัวของธนาคารพาณิชย์โดยใช้อัตราส่วนการกระจุกตัวแบบต่าง ๆ ทั้งในด้านสินทรัพย์ เงินฝาก เงินให้กู้และซื้อลดและด้านจำนวนสาขา พบว่าธนาคารของไทย ๓-๔ แห่งมีการกระจุกตัวและมีอัตราส่วนการกระจุกตัวเพิ่มสูงขึ้น^๔ และถ้าจัดเรียง

^๑ ได้แก่ ธนาคารเอเชียทรัสต์ ธนาคารเอเชีย ธนาคารสหธนาคาร ธนาคารไทยทุนธนาคารแหลมทอง และธนาคารหวังหลี

^๒ เรียงชัย มระระกานนท์, "ทศวรรษแห่งการพัฒนาแก้ปัญหาการปรับตัวภายใต้ภาวะแปรปรวนของธนาคารพาณิชย์" วารสารธนาคาร (๒๕๒๓): ๘-๒๕

^๓ Supoj Rojanapiboonstit, Bank competition in Thailand. (Bangkok: Faculty of Economics, Thammasat University, 1975) และศิริวิวัฒน์, ไพโรจน์ เบญจมานนท์, การกระจุกตัวและเชียบฐานะของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย (เอกสารอัครโรเนียว, คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๕)

^๔ เช่น Herfindahl Index

^๕ งานของ เรียงชัย มระระกานนท์, Sujoj Rojanapiboonstit และน้ำเพชร สินทรี เช่น งานของเรียงชัย กล่าวว่า "ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่เจริญเติบโตในอัตราที่สูงกว่า ธนาคารพาณิชย์อื่นตลอดระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมา ทำให้อัตราส่วนความสำคัญในตลาดของธนาคารพาณิชย์กลุ่มนี้เพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ ๖๓.๔ เมื่อสิ้นปี ๒๕๑๒ เป็นร้อยละ ๗๐.๘ เมื่อสิ้นปี ๒๕๒๒" และจากการใช้ Herfindahl Index พบว่ามีความเหลื่อมล้ำมากขึ้น และดูจาก ศิริวิวัฒน์ ไพโรจน์ เบญจมานนท์ "การกระจุกตัวและเชียบฐานะของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย" (คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๓)

ตามระดับของการกระจุกตัวจากมากไปหาน้อยจะได้ดังนี้คือ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย
ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารศรีนคร ธนาคารนครหลวงไทย
ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ ธนาคารมทานคร ธนาคารทหารไทย ธนาคารเอเชียทรัสต์ ธนาคาร
สหธนาคาร ธนาคารเอเชีย ธนาคารไทยท努 ธนาคารแหลมทอง และธนาคารหวังหลี สำหรับปัจจัย
ที่มีผลการกระจุกตัวคือ จำนวนสาขาธนาคาร อัตราการเติบโตด้านอุปสงค์ (ของเงินทุน) และอาจรวม
ถึงอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้และซื้อลดด้วย (แต่คงจะมีส่วนน้อย)